

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. VI. De suppositione Terminorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

bum, visum, &c. excluduntur, quia in recto non significant plura, sed subiectum; formam autem in obliquo, siue adiectiue siue substantiue sumantur.

Vndecimò diuiditur Terminus in *infinitem*, & in *infinitem*. Hic est, qui cum aliquid determinatè negat, nihil tamen determinatè affirmat, vt *non homo, non leo*, qui negant hominem & leonem, nihil tamen præter illos determinatè significant; potest enim de qualibet re, excepto homine, dici *non homo*, vt *Deus est non homo, lapis est non homo*, &c. Vt terminus sit infinitus, requiritur tò non cadere supra Nomen: nam si cadat supra Verbum, non erit nomen infinitum, vt in hac propositione, *Petrus non est homo*; vbi *homo* non est terminus infinitus. Ratio est, quia quando non cadit supra copulam, facit propositionem purè negatiuam: nomen autem infinitum debet aliquid saltem indeterminatè significare, & aliquid determinatè negare; vt in hac propositione, *lapis est non homo*, vbi & negatur, lapidem esse hominem, & affirmatur aliquid esse præter hominem, quod non præstat in purè negatiuis. Vtrum autem Verba possint infinitari, dicam infra Disputatione & Sectione 11. Terminus *finitus* est, qui aliquid determinatè significat, vt *homo, lapis*, &c.

Duodecima diuisio Termini est in *Terminum primæ intentionis*, & in *terminum secundæ intentionis*. Ille est, qui significat rem secundum id quod habet ex se ante intellectum, vt *Petrus, leo*: hic verò, qui significat rem secundum id quod habet ab intellectu, vt *cognitum, intellectum, apprehensum*, &c. de quo Disputatione & Sectione 11. Logica.

Decimatercia diuisio potest esse in *Terminum affirmatiuum, priuatiuum, & negatiuum*. Affirmatiuus est, qui aliquid positiuum & reale significat, vt *Deus, homo, visus*, &c. Priuatiuus est qui significat carentiam alterius rei, in subiecto tamen capaci, vt *cacitas* respectu hominis vel animalis, *tenebra* respectu aeris. Negatiuus, qui significat carentiam formæ in subiecto incapaci, vt *negatio visus* in lapide, *coloris* in Deo vel Angelo.

Dices: Hoc nomen *carentia* nullo modo in hac diuisione includitur, quia neque est Terminus priuatiuus, neque negatiuus, sed genus ad vtrumque. Respondeo, id esse verum. Propterea melius diuideretur in terminum *affirmatiuum*, & *non-affirmatiuum*, seu *significantiem carentiam*. Aduerte hic, terminum *non-affirmatiuum* posse rursus diuidi in *abstractum & concretum*, vt *cacitas cecus, absolutum & connotatiuum*, & ferè in omnes species, quæ præcedentibus diuisionibus hucusque explicatæ sunt in terminis positiuis, vt intuenti patebit.

Vltima diuisio Termini est in *impertinentes & pertinentes*. Impertinentes sunt, qui neque se inferunt, neque sibi repugnant; vt *album, dulce, Musicus, Philosophus*. Pertinentes sunt, qui vel se inferunt, vt *homo animal*: vel sibi mutuo repugnant, vt *rationale & irrationale*. Rursum hi repugnantes, alij sunt *relatiue oppositi*, vt *pater & filius*; alij *priuatine*, vt *visus, cacitas*; alij *negatiue*, vt *visus & non visus*; alij *contrarie*, vt *frigus & calor*.

Rogabis, vtrum *homo albus, homo instus*, sint

pertinentes inter se. Respondeo esse, quia per se vnitur *albedo & institia* cum homine: si verò *albus* comparatur cum *instus*, sunt impertinentes, quia non vniuntur per se, sed per accidens.

SECTIO VI.

De suppositione Terminorum.

Explicatà definitione diuisioneque terminorum, de eorum proprietatibus agendum est, inter quas prima est Suppositio. Supponi aliquid est *poni loco alterius*: vnde terminus supponi in propositione, est, poni in propositione loco alterius. Hic disputant nonnulli, vtrum voces supponantur pro conceptu hominis, an pro ipso homine reali; de quo nos Disputat. xiiii. Logica, num. 29. Hurtadus bene hic probat, voces poni loco conceptuum: etenim quòd non videmus immediatè aliorum conceptus, voces substitui-mus loco illorum; non quia (vt dixit non-nemo) res de quibus loquimur, non possumus habere præsentis: licet enim nosmetipsos præsentis necessariò habeamus, & de nobis loquamur; indigemus tamen vocibus ad disputandum & discurrendum de nobis. Ponitur ergo terminus loco conceptus mentalis, non vt illum significet, sed vt significet rem quam ipsemet conceptus significabat, Petrum vel Ioannem. Vnde Disputat. xiiii. à num. 29. probabo, voces non significare conceptus, sed gerere vices illorum; quòd longè aliud est, à multis tamen in vnum confunditur. Hoc posito, Villalpandus ab Hurtado relatus ibidem, tunc solum putat terminum supponi, quando vera est propositio. Sed hoc reicitur, quia etiam in propositionibus falsis supponitur vox loco conceptus.

Sed dicet fortè aliquis, id verum esse, quando loquens, licet falsum dicat, putat tamen se verum dicere; tunc enim vox respondet conceptui: at quando mentitur, vox illa non supponitur pro conceptu mentis, quia in mente non est talis conceptus: ergo tunc non habet propriam suppositionem. Respondeo, tunc supponi saltem pro apprehensione illius conceptus: quia licet in mente non affirmem illam propositionem, apprehendo tamen totam illam, & volo vt exterius illa verba significant id quod ego haberem, casu quo id mente etiam affirmarem.

Sotus videtur suppositionem definire, vt *ponatur vox loco rei per illam significatæ*. Quia verò etiam voces, vt statim dicemus, pro se supponuntur, Toletus addidit *pro se*, vel *pro suo significato*. Sed vtraque reicitur ex proximè dictis, quia voces non ponuntur loco rerum significatarum, sed loco conceptuum: conceptus autem non ponuntur loco rerum, sed primariò & per se sunt manifestatiui rerum, in quo proprio munere & non emendicato ab obiecto funguntur: obiecta solum gerunt vices cogniti & representati passiue. Ideo sic breuiter definitio suppositionem: *Est positio vocis loco conceptus ad ipsum conceptum manifestandum*. Nec requiro, vt sit intra propositionem; quia etiam in oratione est suppositio, & quidem Logica, quia per se etiam ad Logicum pertinet oratio. vt in definitione & diuisione constat: quòd malè negatur à nonnullis, qui idem non bene suppositionem definirunt, vt sit intra

tra propositionem. Et ratio est manifesta; quia etiam possum vocibus conceptus simplices meos declarare, ut cum dico simpliciter *Petrus, Iohannes*: tunc autem illa vox procul dubio supponitur loco conceptus; quare ergo ibi non dabitur suppositio?

Verum debeat dici, *terminus supponitur passivè*, vel *supponit actiue*, quæstio est Grammaticalis. Benè aduertit Sotus, in rigore debere dici passivè: quia tamen iam passim neutraliter accipitur, addit id posse sustineri; quod indignè nonnulli accipiunt, aientes, malam consuetudinem abolendam. Sed si hoc ita est, cur ipsi postea dicunt, *de subiecto non supponente*? tunc enim iam accipitur neutraliter; deberent enim dicere, *de subiecto non supposito*: imò & postea passim vtuntur actiue hoc verbo. Re intellectâ, verbis vtere prout communiter vsurpantur. Iam ad diuisionem suppositionis accedamus.

43 Est ergo suppositio Termini duplex, *materia-
li* alia, quando scilicet terminus supponitur loco mentalis, ad se significandum, vt, *homo est vox*: alia est *formalis*, quando supponitur loco mentalis, ad significandum aliud, vt, *homo est animal*. Suppositio materialis alia est *intrinseca*, quando vox supponitur pro eo quod habet ex naturâ suâ, vt, *homo est vox*: alia est *extrinseca*, quando supponitur pro eo quod habet ex liberâ hominum voluntate, vt, *homo significat hominem*. Suppositio formalis etiam est duplex: alia est *propria*, vt, *Alexander subiungauit orbem suo Imperio*, quia ibi vox accipitur in significatione propriâ: alia *impropria*, quando vox accipitur metaphorice, vt, *primum videt, Petrus est Alexander*.

Circa suppositionem personalem & simplicem est magna dissensio. Toletus enim & Fonseca simplicem dicunt eam, in quâ terminus intelligitur de immediato significato, vt cum dico, *homo est animal*, vox *homo* significat speciem humanam vt sic, quæ est immediatum significatum: cum vero dico, *homo currit*, significat eadem vox vnum indiuiduum particulare, quod solum medi-
44 atè significatur. Hi Auctores videntur supponere, Vniuersalia esse rationem aliquam abstractam ex parte obiecti ab indiuiduis, quæ immediatè significetur, & quâ mediante postea ipsa indiuidua. In quo principio non benè sentiunt, (vt dicam, cum de Vniuersalibus egero:) ostendam enim, hæc ex parte obiecti nihil esse aliud quàm ipsa indiuidua: iam ergo ex hoc capite corrui tota ea explicatio. Sed abstrahendo ab hac sententiâ, adhuc à nonnullis impugnantur; quia eadem vox vnicui habens immediatum significatum, iam potest accipi simpliciter, iam personaliter; ergo suppositiones hæc non pendent à mediato vel immediato significato. Consequentia est euident. Antecedens verò probatur à P. Hurtado ex Soto, quia hæc vox *Petrus*, quæ solum immediatè significat hoc indiuiduum, si dicas, *Petrus currit*, supponitur personaliter pro eo quod habet secundum suam personam: si verò dicas, *Petrus est indiuiduum subicibile*, non supponitur secundum id quod habet ex suâ personâ, sed secundum quod habet beneficio intellectus; & consequenter supponitur non personaliter, sed simpliciter. Idem est in hac, *homo est animal*, vel, *homo est species*; idem enim vtrobique est significatum, & tamen in primâ est suppositio persona-

lis, in secundâ simplex. Sed Toletus & Fonseca facile antecedens negabunt, dicentque, vocem *Petrus* non posse nisi personaliter accipi: vnde
45 consequenter dicent, in secundo exemplo, quodcumque supponitur pro ratione communi, semper esse simplicem suppositionem. Vnicè ergo reiicienda est hæc sententia, ex eo quod acceptio personalis & simplex locum habet in omnium sententiâ circa vniuersalia; pauci autem ponunt eam rationem abstractam ex parte obiecti, quæ immediatè significetur; non ergo per illam constituitur hæc suppositio simplex vel personalis.

Meliùs igitur cum Soto, Hurtado, & aliis, *suppositio simplex* dicitur acceptio vocis ad significandam rem prout subest secundis intentionibus: v. g. *Petrus est indiuiduum subicibile, homo est species*. hæc enim non habent ex se, sed prout denominantur ab actibus intellectus. *Personalis* verò, quando accipitur vox ad significandum id quod res habet secundum se: vt, *homo est discursus, Petrus currit*. Iam hic potest esse difficultas, an hæc, *Petrus est cognitus*, sit suppositio simplex, an personalis. Ex vnâ parte videtur esse personalis; nam significat Petrum secundum quod habet ex se, quia secundum suam entitatem cognoscitur: aliunde verò videtur simplex, quia esse cognitum habet ab intellectu, non à se. De hac suppositione nihil hi
46 Auctores dicunt: ego eam puto omnino esse personalem, nam *id Petrus*, de quo disputatur, solum significat entitatem quam habet à parte rei; hæc enim sola est quæ cognoscitur. Fateor, prædicatum esse secundæ intentionis, subiectum tamen purè significat entitatem Petri, quam habet à parte rei. At quando dico, *Petrus est indiuiduum subicibile*, non solum *id indiuiduum subicibile* est aliquid secundæ intentionis, sed etiam *id Petrus* significat non solum entitatem Petri, sed & cognitionem, quâ factus est indiuiduum, ita vt ea propositio declaretur hoc modo, *Petrus cognitus tali vel tali modo est indiuiduum*. Vnde ad rationem dubitandi in oppositum respondeo, tunc termini suppositionem esse simplicem, non quando prædicatum, quod de eo affirmatur, significat aliquid ad secundam intentionem pertinens; sed quando ille ipse terminus se habens per modum subiecti, significat non solum rei entitatem vt in se est, sed vt veltitam secundâ intentione, quod non habet vox *Petrus*, quando dico, *Petrus cognoscitur*; *Petrus* enim solum entitatem ipsius, & nihil de cognitione significat, etiam si prædicatum sit secundæ intentionis.

Aduertit hic benè Hurtadus ex Soto, in sup-
47 positione personali vniuersali fieri descensum ad quodlibet indiuiduum in particulari; vt, *homo est animal, ergo Petrus est animal, Iohannes est animal*: item, *omnis homo cognoscitur, ergo Petrus cognoscitur, Iohannes, &c.* Vnde etiam ego infero, quod immediatè antea dixi, *homo cognoscitur*, esse suppositionem personalem; quia fit descensus, sicut in suppositione personali. At in suppositione simplici non fit descensus ad quodlibet indiuiduum; nec enim valet, *homo est species, ergo Petrus est species*. Rationem differentie reddunt aliqui, quia in suppositione personali significantur ea quæ conueniunt à parte rei; in simplici verò ea quæ per intellectum. Hæc tamen ratio nec rem declarat, nec vera est; quia etiam Apostolis Christi
v. g.

v. g. à parte rei conuenit esse *duodecim*, & non per intellectum, & tamen non potest fieri descensus ad quemlibet seorsim hoc modo, ergo *Petrus est duodecim*, & *Ioannes est duodecim*. Facilius ergo & clarius redditur ratio; quia illa suppositio, *homo est animal*, est vniuersalis distributiva, vnde ad quemlibet est descensus in particulari: at in hac, *homo est species*, id *homo* significat collectiue omnes, sicut cum dico, *omnes Apostoli sunt duodecim*; tunc autem non est descensus ad quemlibet Apostolum in particulari & seorsim sumptum. Aduertit tamen Sotus, etiam posse aliquo modo fieri descensum in suppositione simplici, v. g.

48 *homo est species*, ergo *hic homo*, in quantum cognitus *homo*, est *species*. Nonnullus facit hoc esse verum, sed tamen negandum. Ego non video, cur verum negandum, nisi forte sit auditum in confessione. Addit: quia *hic homo*, in quantum *homo*, includit terminos repugnantes; *hic enim homo* dicit claram cognitionem, & in quantum *homo* dicit confusam. Sed & hoc displicet: quia quando dico, *hic homo cognitus in quantum homo*, id *hic homo* non denotat meum conceptum clarum, sed significat naturam hanc indiuiduam, quæ à conceptu confuso postea denominatur vniuersalis, sicut nos infra docebimus hanc esse veram, *hic & ille homo*, (& sic de omnibus) *confuse cogniti sunt vniuersales*: & possum dicere, *hic subditus erit superior, quando eligitur*; quia licet *subditus* & *superior* sint termini oppositi, possunt tamen significare eandem rem sub diuersis statibus, in quo nulla est repugnancia.

49 Aliunde ergo ea doctrina Soti reiicienda est iuxta nostra principia; quia vnum solum indiuiduum etiam confuse cognitum, non facit vniuersale, sed omnia simul: vnde non est descensus ad vnum indiuiduum distributiuè, sed ad omnia simul: Ergo *hic & ille*, & *ille homo confuse cogniti*, sunt *species*, sicut diximus in eâ suppositione, *omnes Apostoli Christi sunt duodecim*; bene enim descenditur, ergo *Petrus*, & *Ioannes*, & *Jacobus*, &c. *simul sumpti*, sunt *duodecim*. de quo fuit, dum de materiali vniuersali agemus.

Tandem aduerte, à suppositione simplici posse esse descensum ad quodlibet indiuiduum, etiam distributiuè, cum diuerso tamen predicato; hoc modo, *homo est species*, ergo *Petrus est indiuiduum subtile*, ergo *Paulus*, &c. Item, *animal est genus*, ergo *aliquod animal est species subtile*.

Suppositio personalis alia est *essentialis*, quando terminus supponitur pro eo quod habet res essentialiter, vt *homo est animal*, & hæc suppositio abstrahit à tempore: alia est *accidentaliter*, id est, acceptio termini pro eo quod habet accidentaliter, vt, *Petrus peccat*, *Ioannes currit*.

50 Deinde suppositio personalis alia est *discreta*, seu *singularis*, id est, acceptio termini singularis pro suo singulari significato, vt, *Petrus currit*: alia est *communis*, id est acceptio termini communis pro significato communi, vt, *homo est animal*. P. Fonseca, qui (vt supra vidimus) suppositionem simplicem per immediatum significatum explicat, consequenter inuenit aliam mediam inter communem & singularem; nempe *absolutam*, quando vox & pro mediato & pro immediato significato usurpatur, vt cum dico, *homo est animal*: tam enim significat hominem abstractum, quam quodlibet indiuiduum in particulari; quia

& hoc, & homo abstractus, est animal. Sed sicut Fonseca loquitur consequenter ad sua principia, ita nos consequenter ad nostra, hanc eius acceptioem reiicimus iuxta dicta supra num. 43. Suppositio communis alia est *distributiva*, id est, pro omnibus suis significatis, etiam seorsim sumptis, vt, *homo est animal*; sonat enim &, *hic homo est animal*, &, *ille homo est animal*, & sic de aliis. Alia est *copulativa*, id est, acceptio termini communis pro omnibus significatis simul sumptis, vt, *omnes Apostoli Christi sunt duodecim*. Ex quo non licet inferre, ergo *Ioannes est duodecim*, sed, *Ioannes*, & *Jacobus*, & alij simul sunt *duodecim*. Alia est *determinata*, id est, acceptio termini communis pro aliquo determinato inferiori, vt, *homo currit*, id est, *hic homo vel ille homo currit*. Alia est *confusa*, id est, acceptio termini communis disiunctim pro inferioribus, pro nullo tamen determinate, vt, *equum requiritur ad equitandum*. Ex quo non licet inferre, ergo *hic vel ille determinate requiritur*, sed solum in confuso. Nonnulli recentiores hic fuse impugnant hanc distinctionem suppositionis *confuse* & *determinate*, quas inquirunt esse omnino idem inter se. Sed quidquid hi dicant, nos eas distinguimus: quia suppositio *determinata*, est acceptio termini ad significandam actionem existentem, quæ non potest esse nisi in determinato indiuiduo, vt, *aliquis homo currit*; huius veritas pendet ex eo, quod Petrus vel Paulus, &c. determinate currat. Suppositio verò *confusa* non significat actionem aliquam determinate existentem, ac proinde in nullo determinate verificatur, vt in hac, *Oculus requiritur ad videndum*; vbi solum explicatur necessitas oculorum ad videndum, quæ necessitas in nullo determinate est; quia quolibet deficiente alter sufficit, vnde in nullo determinate verificatur. Hinc colliges, non posse dari eam confusionem in verbis significantibus actionem determinatam & existentem, vt *uendo, do*: quare falluntur, qui dicunt, hanc esse suppositionem confusam, *triticum venditur*; quia tam determinata est ac *homo currit*, ob rationem proximè assignatam. Vnde de his recentioribus, æquè ex vna suppositione ac ex alia non licere consequentiam determinate ad aliquod indiuiduum in particulari inferre, & quoad hoc esse similes eas duas suppositiones. Ceterum adhuc est alia differentia à nobis assignata, quod, quando dico, *homo currit*, si nullus esset in particulari de quo absolute diceretur *hic currit*, non posset esse vera propositio, vt per se patet; at quando dico, *oculus requiritur ad videndum*, non solum per modum illationis non valet, ergo *dexter requiritur*, sed nec absolute verificatur in dextro, ita vt verum sit, *dexter requiritur*, sicut ibi est verum, *Petrus currit*: & propterea est verum dicere, *aliquis homo currit*. Quæ differentia clarissima est, & amplius declaratur; quia ex illâ suppositione non licet descendere negatiue, neque *hic neque ille currit*: at in alterâ, *oculus requiritur*, potest descendi, neque dexter determinate, neque sinister determinate requiritur; ergo. Denique suppositio distributiva communis est duplex, alia *completa*, id est, acceptio termini pro singulari generum, id est, pro omnibus contentis sub illo nomine, vt, *omne animal est sensuum*: alia est *incompleta*, id est, acceptio termini communis pro generibus singulorum, id est, pro aliquo indiuiduo.

diuiduo omnium generum, vel specierum, vt, *omne animal fuit in arca Noë*, id est, ex omnibus speciebus animalium fuit aliquod in arca Noë. Aduerte vltimò, suppositionem, cum nihil aliud sit quàm significatio termini, esse diuersam secundum diuersum modum significandi, quem termini possunt habere. Vnde hæc suppositio non melius cognoscetur, quàm ex modo significandi terminorum; qui modus ex vsu, ex intentione loquentis, ex prædicatis quibus limitantur, dignoscetur, vt, *omnes Apostoli*. Si pro prædicato apponatur *istis*, supponetur distributiue; si verò apponatur *duodecim*, supponetur copulatè.

SECTIO VII.

De ascensu & descensu Terminorum.

ASCENSVS est ab inferioribus ad superiora, descensus est à superioribus ad inferiora gradatim. Per Metaphoram applicatur ad terminos, quia aliquando ex particularibus ad vniuersalia ascendimus, aliquando è contrario ex vniuersalibus ad particularia descendimus. Ascensus igitur definitur: *est à terminis particularibus sufficienter enumeratis, ad vniuersalem progressionem*. Vbi aduerte, ad hunc ascensum requiri, omnia particularia numerari: vno enim solo singulari deficiente, ascensus erit malus; vt si quis, dum Iudas erat inter Apostolos, dixisset, *Petrus & Ioannes & alij nouem sunt predestinati*, nec numerasset Iudam, non potuisset inferre, *ergo omnes Apostoli Christi sunt predestinati*; id autem significatur per particulam *sufficienter enumeratis*. Descensus est, cum à termino communi ad particularia progredimur, vt, *omnis homo est animal, ergo iste homo & ille homo est animal*.

Quot sunt species suppositionis termini communis, tot sunt species descensus ab illo ad particularia, & tot sunt species ascensus à particularibus ad superiora. Verbi gratia, terminus communis supponitur aliquando distributiue; vt, *omnis homo est animal, ergo hic est animal, & ille est animal*; ecce descensum distributiuum: è contrario, *iste & ille homo est animal* (& sic de reliquis), *ergo omnis homo est animal*, est ascensus distributiuus. Terminus supponitur copulatè, vt, *omnes Apostoli sunt duodecim, ergo Petrus & Ioannes & alij simul sumpti sunt duodecim*; ecce descensum copulatum. Quod si propositionem inuertas, *Petrus & Ioannes, &c. simul sumpti sunt duodecim, ergo omnes Apostoli sunt duodecim*, erit ascensus copulatus. Idem est de ascensu & descensu determinato & confuso.

SECTIO VIII.

De proprietatibus alijs Terminorum.

ALTERA Terminorum proprietates est *ampliatio*, & *restrictio*. Ampliatio est extensio termini à minori ad maiorem suppositionem. Pro quo aduerte, quando terminus non extenditur in suppositione nisi ad tempus per copulam importatum, tunc propositionem dico habere statum, & terminum non ampliari. Verbi gratia, *Petrus disputat, & Petrus* supponitur, pro Petro existente tempore præsentis, quod tempus significat vox

disputat. In hac propositione terminus nec ampliatur, nec restringitur. Cum verò à tempore per copulam importato extenditur terminus ad aliud tempus, tunc dicitur ampliari, vt in hac propositione, *homo est animal, & est* significat de præsentis, & tamen *& est* homo extenditur ad omnes homines qui fuerunt, sunt & erunt, imò ad eos qui nunquam exituri sunt.

Hæc ampliatio triplex est; vel quia terminus solum extenditur ad diuersa tempora, vt, *Petrus loquitur*, id est, *Petrus qui nunc est, & postea erit, loquitur*. In hac ampliatioe *& est* Petrus non ampliatur quantum ad suum significatum, sed quantum ad tempus. Alia ampliatio est, quando terminus ampliatur quantum ad suum significatum, vt in hoc, *Sancti Deum videbunt, & Sancti* extenditur ad Sanctos qui fuerunt, sunt & erunt. Tertia ampliatio est, quando terminus concretus se extendit ad tempus, & ad formas significatas, vt, *album fuit nigrum*, id est, subiectum, quod modò vel antea habuit albedinem, fuit nigrum.

Hurtadus aliter hanc ampliatioem explicat, scilicet, quando subiectum & prædicatum non coniunguntur pro eodem tempore, secundum totum quod significant, v. g. *iustus peccat*. non coniungitur simul *iustus*, seu *iustitia* cum *peccato*, vnde non facit hunc sensum, *iustus manens iustus peccat*, sed hunc, *ille, qui fuit iustus, iam peccat*. Quæstio est de significatione vocis *ampliatio*. in qua placet Hurtadi explicatio, sed ita, vt & aliorum Summulistarum explicatio supra posita retineatur. Vnde non benè negatur hæc esse ampliatioes: *Petrus qui est, & fuit, loquitur*. Moueor, quia veritas propositionis solum requirit, vt Petrus nunc sit: ergo si supponitur pro Petro in diuersis temporibus, verè ampliatur, imò in rigore hæc est propriè ampliatio, quia est ad plura tempora, quàm copulæ veritas exigit. Imò si rigorosè velimus loqui, in eâ propositione, quam ex Hurtado retuli, non est propriè ampliatio, quia non extenditur ad plura tempora, quàm veritas copulæ requirit; sed copula ad vnum, prædicatum autem ad aliud; ideo ego eam magis propriè dicerem *mutationem* aut *variationem*, quàm *ampliatioem*. Sed etsi dicatur *ampliatio*, non multum errabitur.

Restrictio ampliatioi opponitur, definiturque, est *coarctatio termini, à maiori ad minorem significationem*. Fit id quadrupliciter. Primò, per additionem inferioris ad superiorem, vt, *animal homo, est rationale*; *animal* de se significabat omnia animalia, coarctatur tamen per *& homo*, ad animal rationale tantum. Secundo, per Adiectiui additionem, vt, *homo fortis pugnatur*. Tertiò, per additionem casus obliqui, vt, *domus Regis incensa est*. Quarto, per relatiuum *qui, quæ, quod*, vt, *homo, qui in gratia decedit, saluabitur*. Addo ego & Quintum modum additionis per additionem alterius substantiui, vt, *Rex Philippus venit*. Fortè possent hoc modo multæ aliæ restrictiones excogitari; sed res est parui momenti, si non nullius.

Aduerte, benè argui affirmatiue à termino non restricto ad restrictum, vt, *omnis homo moritur*; ergo *homo sapiens moritur, & fortis moritur*, &c. non verò è contrario, *homo fortis pugnatur*, ergo *omnis homo pugnatur*: negatiue verò benè argui à termino restricto ad non restrictum, vt, *ho-*